

Jenni Raunela

KOKEMUKSIA VÄLITUNTIKAMU-TOIMINNASTA

Hoitotyön koulutusohjelma

2014

KOKEMUKSIA VÄLITUNTIKAMU-TOIMINNASTA

Raunela, Jenni
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Hoitotyön koulutusohjelma
Toukokuu 2014
Ohjaaja: Mikkonen-Ojala, Tiina
Sivumäärä: 34
Liitteitä: 5

Asiasanat: koulukiusaaminen, syrjäytyminen, varhainen puuttuminen

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Välituntikamu-toiminnassa mukana olevien koulujen opettajien kokemuksia Välituntikamu-toiminnasta. Tarkoituksena oli myös selvittää opettajien kehitysehdotuksia Välituntikamu-toimintaan. Opinnäytetyön tavoitteena on luoda Palvelukeskus Soteekille pysyvä palvelutuote, jota voidaan tarjota kouluille kiusaamisen ja syrjäytymisen vähentämiseksi sekä yhteisöllisyyden lisäämiseksi.

Opinnäytetyön tekemisessä käytettiin kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusmenetelmää. Aineisto kerättiin huhti-toukokuun 2014 aikana kyselylomakkeella, joka sisälsi kaksi avointa kysymystä. Kyselylomakkeita jaettiin 76 kpl ja vastauksia saatiin 25 kpl, joten vastausprosentiksi saatiin 33%.

Kyselyn tulosten perusteella suurin osa opettajista on tyytyväisiä Välituntikamu-toimintaan. Välituntikamu-toiminnan ohjaajien aktiivisuuteen ja näkyvyyteen kaivataan kuitenkin kehitystä. Myös ohjatussa toiminnassa sekä pelien ja leikkien monipuolistamisessa on vielä kehitettävää. Lisäksi opettajat toivoivat Välituntikamu-toiminnan keskittämistä ainoastaan välitunneille.

Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää kehitettäessä Palvelukeskus Soteekin tarjoamaa Välituntikamu-toimintaa.

EXPERIENCE RECESSBUDDY ACTIVITY

Raunela, Jenni
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in nursing
May 2014
Supervisor: Mikkonen-Ojala, Tiina
Number of pages: 34
Appendices: 5

Keywords: bullying, exclusion, early intervention

Purpose of this study was to find out RecessBuddy operations involved in the school teachers experiences in RecessBuddy activities. It was also intended to inspect teachers suggested improvements about the Recessbuddy activity. Aim of the thesis is to create a service center Soteekille permanent service product that that can be offered to schools as means to reduce bullying and exclusion as well increase sense of community.

The thesis it was used as a quantitative research methods. The data was collected in April and May 2014 via questionnaire, which consisted of two essay questions. 76 questionnaires were distributed and 25 received, so the response rate was 33%.

Survey results indicate the majority of teachers being satisfied with the RecessBuddy -activity. However, activity and visibility of RecessBuddy - activity instructors require development. Also games, activities and guided activities have room for improvement. In addition, teachers were hoping Recessbuddy should focus only on recess.

Results of the thesis can be used in developing the RecessBuddy activity provided by the service center Soteekin.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	SOTEEKKI	6
2.1	Välituntikamu-toiminta.....	6
3	ALAKOULUIKÄISEN PSYKOSOSIAALINEN KEHITYS	7
4	KOULUKIUSAAMINEN.....	8
4.1	Kiusaamisen muodot.....	9
4.2	Kiusaamisen vaikutukset oppilaaseen.....	10
4.3	Kiusaamiseen puuttuminen ja kiusaamisen ehkäisy	12
4.3.1	KiVa Koulu-ohjelma	15
4.3.2	Koulurauha-ohjelma	15
5	SYRJÄYTYMINEN	16
5.1	Riskiryhmät ja alueet	18
5.2	Syrjäytymisen ehkäisy ohjelmissa ja hankkeissa.....	18
6	VARHAINEN PUUTTUMINEN	22
6.1	Varhaisen puuttumisen prosessi.....	22
6.2	Toimijat varhaisen puuttumisen prosessissa	24
7	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	25
8	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	25
8.1	Aineistonkeruumenetelmän valinta	25
9	AINEISTON KERUU JA ANALYSOINTI	26
9.1	Positiiviset kokemukset Välituntikamu-toiminnasta	27
9.2	Negatiiviset kokemukset Välituntikamu-toiminnasta.....	28
9.3	Välituntikamu-toiminnan kehittäminen	29
10	POHDINTA.....	30
10.1	Tulosten tarkastelu	30
10.2	Luotettavuus ja eettisyys.....	32
10.3	Opinnäytetyöprosessin arviointi	33
	LÄHTEET.....	35
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Perusopetuslain 29§:n mukaan oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Saman pykälän mukaan opetuksen järjestäjän pitää laatia suunnitelma koulukiusaamisen, väkivallan ja häirinnän estämiseksi. Opetuksen järjestäjän tulee toimeenpanna suunnitelma sekä valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Koulun opettajan tai rehtorin tulee myös ilmoittaa oppilaan huoltajalle tai lailliselle huoltajalle tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta kiusaamisesta, häirinnästä tai väkivallasta. (Perusopetuslaki 628/1998, 29§)

Monella meistä on omakohtaisia kokemuksia koulukiusaamisesta, joko kiusaamisen uhrina tai kiusaajana. Koulukiusaaminen ei ole hävinnyt minnekään kouluista, mutta kehitystä on onneksi tapahtunut. Koulukiusaamista tuodaan tänä päivänä paremmin esille mediassa. Kiusaamisesta on tehty myös useita tutkimuksia, joiden avulla on kehitelty erilaisia kiusaamisen vastaisia ohjelmia.

Pelastakaa koulukiusattu!-tutkimuksen mukaan koulukiusaamista tapahtuu eniten välitunneilla. Kolme neljäsosaa kiusatuista kertoi kokevansa kiusaamista eniten välituntien aikana. (Mäntylä, Kivelä, Ollila & Perttola 2013, 34). Tästä syystä kiusaamisen ehkäisy ja vähentäminen onkin erityisen tärkeää välitunneilla.

Opinnäytetyön aihe tuli Palvelukeskus Soteekilta, joka tarjoaa Välituntikamu-toimintaa Uudenkoiviston, Cygnaeuksen, Kyläsaaren, Karin sekä Syvärauman kouluissa. Välituntikamu-toiminnan tavoitteena on kiusaamisen ja syrjäytymisen väheneminen sekä yhteisöllisyyden lisääntyminen. Tarkoituksena on selvittää toiminnassa mukana olevien koulujen opettajien kokemuksia sekä kehitysehdotuksia Välituntikamu-toiminnasta. Opinnäytetyön tavoitteena on luoda Palvelukeskus Soteekille pysyvä palvelutuote, jota voidaan tarjota kouluille kiusaamisen ja syrjäytymisen vähentämiseksi sekä yhteisöllisyyden lisäämiseksi.

Opinnäytetyön teoreettisessa osassa käsitellään koulukiusaamista, syrjäytymistä sekä varhaista puuttumista. Teoreettisen osan tueksi on otettu myös aikaisempia tutkimuksia koulukiusaamisesta sekä syrjäytymisestä.

2 SOTEEKKI

Soteekki on Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystalouden palvelukeskus. Soteekki tarjoaa laadukkaita hyvinvointipalveluja opiskelijatyönä opettajan ohjauksessa. Palvelukeskuksessa toimii sairaanhoitaja-, terveydenhoitaja-, sosionomi- ja fysioterapeuttiopiskelijoita sekä kansainvälisiä vaihto-opiskelijoita. (Satakunnan ammattikorkeakoulun www-sivut 2014) Soteekki on suunnannut palvelunsa niin yrityksille ja yhteisöille kuin yksityisillekin asiakkaille. Soteekin palvelutuotteita ovat mm. oljenkorsipalvelut (kotikäynnit, lapsiparkki), terveystalouden ja toimintakyvyn testaukset, liikuntapalvelut yrityksille ja yhteisöille sekä lasten ja nuorten hyvinvointi ja terveyden edistäminen (TerveSynttärin, kerhotoiminta kouluille). (Soteekin yleisesite 2014)

2.1 Välituntikamu-toiminta

Satakunnan ammattikorkeakoulun palvelukeskus Soteekki tarjoaa tällä hetkellä Välituntikamu-toimintaa yhteensä viidessä eri koulussa Porin ja Rauman alueella. Porissa Välituntikamu-toimintaa järjestetään Uudenkoiviston, Cygnaeuksen sekä Kyläsaaren kouluissa. Raumalla puolestaan Syvärauman ja Karin kouluissa. Välituntikamu-toiminnan tavoitteena on kiusaamisen sekä syrjäytymisen väheneminen ja lasten yhteisöllisyyden lisääntyminen. Toiminnan tavoitteena on myös viihtyminen ja virkistyminen välitunneilla. Tällä hetkellä toimintaa järjestetään kussakin koulussa kerran viikossa sopimuksen mukaan 2-3 välitunnilla. Välituntikamut innostavat lapsia peleihin ja leikkeihin. Tarvittaessa he antavat myös keskustelutukea ja turvaa lapsille. (Välituntikamu-toiminnan yleisesite 2014)

Opinnäytetyöntekijä kävi tutustumassa Välituntikamu-toimintaan Uudenkoiviston koululla maaliskuussa 2014. Välituntien alkaessa oppilaat tulivat lähes välittömästi pyytämään välituntikamuja peleihin ja leikkeihin. Myös hiljaisemmat ja syrjäin vetäytyneet oppilaat uskalsivat tulla nykimään välituntikamuja hihasta heti välituntien alettua. Oppilaat halusivat pelata erilaisia pihapelejä, kuten mustekalaa tai kirkkistä. Tällöin Välituntikamu-toimintaan osallistuneet oppilaat olivat pääosin 1-4. luokkalaisia. ”Isommat” eli 5.-6. luokan oppilaat viihtyivät enemmän omilla porukoissaan.

Vuosina 2004-2007 toteutettiin Koulut liikkeelle-hanke. Hankkeen mukaan lapset ja nuoret viettävät välitunneilla noin viisi tuntia viikossa eli enemmän kuin millään koulutunneilla. Hankkeen mukaan välitunteja ei kuitenkaan ole hyödynnetty lasten ja nuorten voimavarana päivittäisen liikunnan lisäämisessä. Hankkeessa kiinnitettiin huomiota mm. välituntiliikuntaan ja piholosuhteisiin koulun välitunneilla. Myös liikuntaneuvonta sekä kaveriporukkaliikunta olivat oleellisia näkökohtia hankkeessa. (Koulut liikkeelle - hankkeen www-sivut 2012)

3 ALAKOULUIKÄISEN PSYKOSOSIAALINEN KEHITYS

Alakouluikäiselle eli 6-7 vuotiaalle lapselle ystävät ja perhe ovat tärkeitä. Sosiaalinen kehittyminen ja itsenäistyminen kuuluvat kouluikään. Tämä tapahtuu parhaiten samanikäisten lasten kanssa toimittaessa ryhmässä. Kouluikäiselle on tärkeää, että hän voi samaistua ikätovereihinsa sekä tuntea kuuluvansa johonkin ryhmään. Kouluikäinen saattaa oppia ikätovereiltaan uusia ja rakentavia käyttäytymismalleja. Hän voi oppia myös uusia tapoja ilmaista itseään ja tunteitaan, niin myönteisiä kuin kielteisiäkin. Ratkaisevaa ei kuitenkaan ole tovereiden määrä vaan toverisuhteiden laatu. Todelliset ystävyysuhteet syntyvät toveriryhmän ohessa ja näiden avulla harjoitellaan luottamuksellisista ja henkilökohtaisista tunteista sekä kokemuksista keskustelemista ja ihmissuhteessa vastuuseen kasvamista. Koulunsa aloittavan minän rajat selkiytyvät, joka puolestaan mahdollistaa vähitellen sosiaalisuuteen kasvamisen. Ensimmäisten kouluvuosien aikana kouluikäinen oppii tuntemaan itseään suhteessa samanikäisiin ja aikuisiin. (Storvik-Sydänmaa, Talvensaari, Kaisvuo & Uotila 2012, 65).

Kouluikäisen persoonallisuus kehittyy vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin. Vuorovaikutuksella on merkittävä asema kouluikäisen psyykkisessä kehityksessä. Vuorovaikutussuhteet monipuolistuvat ystäväpiirin laajentuessa. Kouluikäisen saattaa olla vaikeaa luoda kestäviä, vastavuoroisia, terveesti riippuvaisia sekä riittävän itsenäisiä ihmissuhteita. Yksi keskeisimmistä tavoitteista on terveen ja realistisen minäkäsityksen kehittäminen. (Storvik-Sydänmaa ym. 2012, 65)

Kouluikäiset tuntevat lähes aina voimakasta tarvetta saada opettajan huomio osakseen. Positiivisten oppimiskokemusten merkitys on erittäin tärkeä. Positiivisten oppimiskokemusten pohjalta heräävät varsinaiset kognitiiviset motiivit ja oppimismotiivit. Kouluikäinen alkaa huomata hankkimiansa taitojen ja tietojen välisen hyödyn. Tällaisten kokemusten kautta kouluikäisessä syntyy innostus laajentaa kokemuksiaan hankkimalla lisää tietoja ja taitoja. Opettajan kunnioitus on oppimismotiivien erityispiirre. (Storvik-Sydänmaa ym. 2012, 65)

4 KOULUKIUSAAMINEN

Useat tutkijat ovat määritelleet ominaispiirteitä kiusaamiselle, joiden avulla se voidaan erottaa yksittäisistä konflikteista. OAJ:n eli Opetusalan ammattijärjestön ohjeissa todetaan kiusaamisen olevan toistuvaa yhteen henkilöön kohdistuvaa negatiivista suoraa tai epäsuoraa toimintaa. Kiusaaminen voi olla myös henkistä, jolloin sitä on vaikeampi havaita ja todistaa. Erityisiksi kiusaamisen tyyppiäpiirteiksi nousevat tutkijoiden näkemyksissä toistuvuus sekä henkilölle aiheutettu epämiellyttävä olotila. (Mäntylä, Kivelä, Ollila & Perttola 2013, 19-20)

Hildén selvitti opinnäytetyössään koulukiusaamisen kehitystä vuosina 2008-2012 Kuninkaanhaan yläkoulussa. Vuonna 2008 15% vastanneista ilmoitti kokeneensa kiusaamista (n=375). Vuonna 2012 vastaava luku oli 10% (n=374). Näiden tulosten perusteella kiusaaminen on vähentynyt Kuninkaanhaan yläkoulussa jonkin verran. (Hildén 2013, 32)

Koulukiusaamiselle ei ole koskaan todellista syytä. Sen on ajateltu johtuvan kiusaajan huonosta itsetunnosta, mutta nykyään syynä pidetään pikemminkin kiusaajan halua päteä sekä korostaa itseään. Kiusaaja saattaa olla myös itse entinen kiusattu ja purkaa näin ollen pahaa oloaan kiusaamiseen. Koulukiusaamisen uhrin ovat puolestaan tavallista empaattisempia ja ystävällisimpiä ihmisiä. (E-mielenterveyden www-sivut 2014) Koulun koko tai sijainti eivät näyttäisi vaikuttavan kiusaamisen yleisyyteen, vaan sitä tapahtuu kaikenlaisissa kouluissa. Kiusaamisen uhrien määrä laskee iän

mukana ja näin ollen kiusaaminen on yleisempää alakoulun alaluokilla. Yläluokille mentäessä kiusaamisen uhrien määrä laskee, mutta kiusaajien määrä pysyy entisellään. Tästä syystä yksittäisen kiusatun tilanne on hankala yläluokalla, koska hän kohtaa useita kiusaajia. (MLL:n www-sivut 2014)

4.1 Kiusaamisen muodot

Kiusaaminen voi olla fyysistä, henkistä, sosiaalista tai sähköisissä viestimissä tapahtuvaa. Kiusaaminen voidaan jakaa kahteen ryhmään; suoraan tai epäsuoraan. Suoraa kiusaamista on fyysinen kiusaaminen. Fyysinen kiusaaminen voi tapahtua esim. lyömisenä, potkimisena, tönimisenä, raapimisena, tökkimisenä tai vaikkapa tuhoamisena. (Hamarus 2012, 38.) Etenkin tyttöjen sanotaan kiusaavan tavoilla, joita ulkopuolinen ei välttämättä heti huomaa. Sekä tavoilla, jotka satuttavat syvästi kiusaamisen kohdetta. (E-mielenterveyden www-sivut 2014)

Hildénin opinnäytetyön kyselyihin vastanneista 9% (n=375) ilmoitti kiusaamisen olleen lyömistä vuonna 2008. Vuonna 2012 vastaajista 3% (n=374) oli kokenut lyömistä. (Hildén 2013, 34)

Henkinen kiusaaminen voi puolestaan tapahtua suoraan nimittelemällä, haukkumalla, uhkailemalla tai kiristämällä. Henkinen kiusaaminen voi olla epäsuoraa pahan puhumista takanapäin, perättömien juorujen levittämistä tai monimerkityksellisiä viestejä. Se voi olla myös epäsuoraa vihjailua, äänen käytön uhkaavia tai pilkallisia vivahteita tai nopeasti vaihtuvia monitulkintaisia ilmeitä, eleitä ja katseita. Ulkopuolisen ihmisen saattaa olla vaikea havaita näitä merkkejä. (Hamarus 2012, 38)

Sosiaalisessa kiusaamisessa kiusaaja pyrkii vaikuttamaan kiusatun ystävyys- ja vuorovaikutussuhteisiin. Sosiaalinen kiusaaminen voi tapahtua manipuloimalla ystävyys-suhteita, eristämällä ja sulkemalla kiusattu pois ryhmästä tai olemalla niin kuin kiusattua ei olisi olemassakaan. Myös sähköisissä viestimissä voi tapahtua eristämistä, jolloin kiusattu eristetään esim. sosiaalisen median ryhmistä. (Hamarus 2012, 38)

Kiusaaminen voi tapahtua myös kännykän tai internetin kautta. Tällöin voidaan käyttää nimityksiä verkkokiusaaminen tai sähköinen kiusaaminen, jotka sisältävät sekä internetkiusaamisen että kännykkäkiusaamisen. Verkkokiusaaminen on melko helppoa, koska se tapahtuu napin painalluksella. Kännykän ja internetin kautta saavutettu yleisö on laaja ja tuntematon. Verkkokiusaamisessa kiusaaja voi vaihtaa identiteettiä ja esiintyä näin ollen eri nimillä. Kielenkäyttö on yleensä karkeampaa, koska verkkokiusaaminen on kasvotonta ja voidaan esiintyä tuntemattomana. Verkkokiusaamisen muotoja voivat olla tekstiviestit, sähköpostit, sosiaaliset yhteydenpitosivustot (esim. Facebook), blogit, chatit, kuvagalleriat, internetsivustot, haukkumataulut tai internetpelit. Tutkimukset ovat antaneet ristiriitaista tietoa siitä, tapahtuuko verkkokiusaamista ja perinteistä kiusaamista samanaikaisesti, mutta useimmiten nämä kulkevat kuitenkin käsi kädessä. Verkkokiusaamista voi tapahtua myös yksinäänkin ilman, että kiusaamista tapahtuu muualla. (Hamarus 2012, 39-40)

4.2 Kiusaamisen vaikutukset oppilaaseen

Kiusaamisella on sekä yhteisöllisiä että yksilöllisiä vaikutuksia. Yhteisö alkaa karttaa niitä ominaisuuksia, jotka on nimetty kiusaamisen syyksi. Jos esimerkiksi joku oppilas käyttää punaisia housuja ja häntä kiusataan tämän takia, alkaa muu porukka karttaa tällaista ominaisuutta ja pukeutua eri koodin mukaan. Jotain oppilasta saatetaan myös kiusata hyvän koulumenestyksen takia, jolloin muut yhteisössä olevat oppilaat eivät uskalla tuoda esille omaa osaamistaan. Tällöin kiusaaminen voi toimia koulun tavoitteita vastaan, koska koulussa on tarkoitus oppia niin yksin kuin yhdessäkin sekä tuoda oma osaaminen esiin. Mikäli oppimisympäristö ei ole turvallinen, vaikuttaa se vääjäämättömästi oppimiseen ja kouluviihtyvyyteen. Luokka, jossa esiintyy kiusaamista, kätkee pelkoa sisäänsä. Luovuus ja ilmaisu myös tukahtuvat tällaisessa ilmapiirissä. Tilalle tulee ahdistus, jonka myötä ilo haihtuu ja kouluun meno saattaa tuntua vastenmieliseltä, kuten myös oppiminen. (Hamarus 2008, 75-76)

Kiusaamiseen on yritetty vaikuttaa kehottamalla muita oppilaita kertomaan kiusaamisesta, kun he havaitsevat sellaista tapahtuvan. Oppilaat eivät kuitenkaan uskalla kertoa kiusaamisesta, koska kiusaaminen luo pelkoa koko siihen yhteisöön,

jossa sitä tapahtuu. Muut oppilaat pelkäävät joutuvansa itse kiusatuiksi. Tästä syystä oppilaat odottavat aikuisten puuttuvan kiusaamiseen. (Hamarus 2008, 76) Oppilaat eivät myöskään usko kenenkään puuttuvan kiusaamiseen ja tämä on yksi syy sille, miksi he eivät kerro kiusaamisesta. Vain puolet oppilaista uskoo opettajan puuttuvan kiusaamiseen. Netissä tapahtuvasta kiusaamisesta ei haluta kertoa, koska lapsi/nuori saattaa pelätä netin käytön kieltämistä. (MLL:n www-sivut 2014)

Kiusaamisella on myös yksilöllisiä vaikutuksia. Kiusaaja oppii tietyn mallin toimia yhteisössä. Roolit ovat usein pysyviä, jolloin kiusaajasta saattaa tulla tulevan työpaikkansa kiusaaja. Toiminta opettaa kiusaamista sivusta seuranneille, että epäoikeudenmukainen kohtelu on joitakin kohtaan oikein ja sallittua, mikäli kiusaamiseen ei puututa. Sivustaseuraajat haluaisivat puuttua kiusaamiseen, mutta eivät uskalla. Syyllinen olo voi säilyä pitkälle aikuisuuteen. (Hamarus 2008, 78-79) Kiusaajilla on havaittu olevan nukkumisvaikeuksia sekä mielipahaa. Riski aggressiiviseen käyttäytymiseen myöhemmässä elämässä kasvaa, mikäli kiusaaja saa jatkaa kiusaamista kenenkään siihen puuttumatta. Etenkin miespuolisilla kiusaajilla on havaittu olevan erilaisia mielenterveyteen sekä ihmissuhteisiin liittyviä ongelmia, kuten aggressiivista käytöstä seurustelusuhteissa sekä antisosiaalisia persoonallisuushäiriöitä. Myös päihteiden käyttöä ja rikollisuutta saattaa esiintyä. (MLL:n www-sivut 2014)

Opetusministeriö toteutti syksyllä 2007 tilaustyönä *Koulukiusaaminen peruskoulun yläluokilla 2000-2007-tutkimuksen*, joka tehtiin Kouluterveyskyselyn tulosten pohjalta. Tuloksia tarkasteltiin 8. ja 9.luokkien oppilaiden vastausten perusteella. Tutkimus kattoi 82% näistä oppilaista koko maassa. Tutkimuksen tulosten perusteella koulukiusaajien määrä ei kasvanut juurikaan vuosista 2000/2001 vuosiin 2006/2007. Kiusaajien määrä kasvoi näiden vuosien aikana 6,4 prosentista 6,5 prosenttiin. (Opetusministeriö 2008, 14)

Kaikkein vakavimmin kiusaaminen vaikuttaa yksilötasolla. Kiusattu saattaa pyrkiä keskittymään opiskeluun entistä tiiviimmin. Koulumenestyksestä tulee kiusatun pätemisen alue. Tämä on ainoa näkyväksi tuleminen keino kiusatulle yhteisössä. Kiusaaminen vaikuttaa kiusatun identiteettiin ja tätä kautta myös kiusatun ammatinvalintaan. Pitkään jatkunut kiusaaminen aiheuttaa henkisiä vaurioita, jotka

saattavat tulla esille myöhemminkin. Sairaalajaksot, sairauslomat, terapiakäynnit ja jopa työkyvyttömyyseläkkeet ovat kalliita laskuja kiusaamisesta. Kiusaamisessa on siis kyse vakavasta asiasta, jonka jälkilaskut saattavat tulla yksilöiden kautta kalliiksi yhteiskunnalle. (Hamarus 2008, 79) Kiusatut oppilaat ovat usein yksinäisiä. He myös välttelevät sosiaalisia tilanteita sekä pelkäävät, että heidät arvioidaan aina kielteisesti. Aikuisiällä kiusatuilla esiintyy luottamuksen puutetta ihmissuhteissa, etenkin miehillä on havaittu olevan läheisyyden pelkoa seurustelusuhteissa. Myös riski tulla kiusatuksi työyhteisössä kasvaa. (MLL:n www-sivut 2014)

4.3 Kiusaamiseen puuttuminen ja kiusaamisen ehkäisy

Jokaisessa koulussa pitää olla menettelytavat, joiden mukaan toimitaan kiusaamistilanteissa. Menettelytapojen olemassaolosta on säädetty laissa. Hyvä menettelytapa etenee askelittain. Se kuvaa, miten seurannan jälkeen toimitaan, mikäli kiusaaminen jatkuu. Askelittainen menettelytapa etenee usein niin, että ensimmäisessä vaiheessa kiusaamistilannetta käsittelee pieni ryhmä/tiimi tai oma opettaja. Toisessa vaiheessa mukaan saattavat tulla esim. rehtori, vanhemmat sekä oppilashuoltohenkilöstö. Viimeinen vaihe saattaa olla kiusaajan määräaikainen erottaminen, vaihtaminen eri luokkaan ja asiantuntija-avun hakeminen. Menettelytapojen tulee olla tarpeeksi jämäkät ja niiden on myös sisällettävä lopullinen keino, mikäli kiusaaminen jatkuu puuttumisesta huolimatta. Kaikille kouluille ei voi antaa yhtenäisiä menettelytapoja, koska jokaisen yhteisön on luotava oma tapansa toimia. Oppilaat ja vanhemmat voidaan myös ottaa mukaan menettelytapojen rakentamiseen. Yhdessä rakennettuihin menettelytapoihin on helppo sitoutua ja niistä tulee myös yhtenäisiä. (Hamarus 2012, 60-61)

Aikuiset ovat vastuussa kiusaamiseen puuttumisesta, mutta heidän ei voi puuttua siihen, mikäli eivät tiedä kiusaamisesta. Vanhemman tulee ottaa rohkeasti yhteyttä kouluun, opettajaan tai rehtoriin. Koulussa puututaan kiusaamiseen koulun omien menettelytapojen mukaan. Mikäli kiusaamiseen puuttuminen on riittämätöntä koulun tasolla tai koulun henkilöstö ei puutu tilanteeseen, vaikka ovat tietoisia kiusaamisesta, on vanhemmalla oikeus viedä asia kunnan tasolle, joko sivistysjohtajalle tai sivistyslautakuntaan. (Hamarus 2012, 61-62)

Kiusaaminen on erittäin yleistä ja se alkaa usein jo perusopetuksen ensimmäiseltä luokalta. Tästä syystä kiusaamisen ehkäisy on tärkeää aloittaa jo ennen kouluikää. Vastuu kiusaamisen ehkäisystä kuuluu lasta ympäröivälle verkostolle: kodille, päivähoidolle, neuvoloille, kouluille sekä muille lapsiperheiden palveluissa työskenteleville aikuisille. (Terveyden ja hyvinvointilaitoksen www-sivut 2014). Opettajien, oppilaiden sekä vanhempien pitää tietää, mitä kiusaaminen on ja miten sen dynamiikka toimii, jotta sitä voidaan ehkäistä. Kiusaamisen ehkäisyä pitää tehdä aina. (Koulurauhan www-sivut 2014)

Torkkeli selvitti opinnäytetyössään Winnovan Rauman toimipisteen 1. ja 2. lukuvuoden lähihoitajaopiskelijoiden kokemuksia koulukiusaamisesta. 51% (n=33) vastaajista ei osannut vastata, oliko kiusaamiseen puututtu tarpeeksi. 25% oli sitä mieltä, että kiusaamiseen oli puututtu hieman ja 21%:n mielestä kiusaamiseen oli puututtu tarpeeksi. Torkkelin opinnäytetyössä selvitettiin myös avoimella kysymyksellä, miten kiusaamiseen oli puututtu. Tutkimuksen kohderyhmästä 69% (n=45) oli vastannut tähän kysymykseen. Suurin osa vastanneista oli sitä mieltä, että kiusaamiseen oli puututtu joko keskustelemalla tai puhumalla asiaan kuuluvien kanssa. (Torkkeli 2013, 21)

Kouluterveyskyselyn tarkoituksena on koota tietoa nuorten elinoloista, kouluoloista, terveydestä, terveystottumuksista sekä oppilas- ja opiskelijahuollosta. Vuodesta 1996 asti on kerätty vertailukelpoista tietoa peruskoulujen 8. ja 9. luokilta. Lukiot tulivat mukaan kyselyyn vuonna 1999 ja ammatilliset oppilaitokset vuonna 2008. Koko maassa kyselyyn vastaa lähes 200 000 nuorta. Kysely tehtiin vuoteen 2011 asti parillisina vuosina Etelä- ja Itä-Suomessa sekä Lapissa, parittomina vuosina muualla Manner-Suomessa ja Ahvenanmaalla. Kouluterveyskyselyä ei tehty lainkaan vuonna 2012. Vuodesta 2013 alkaen kysely tehdään samaan aikaan koko maassa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2014.)

Vuonna 2005 Satakunnan 8. ja 9. luokkalaisista nuorista 3% (n=4848) ilmoitti kokeneensa kiusaamista useita kertoja viikossa. Vastaava luku vuonna 2013 oli 3% (n=3914). Toisten oppilaiden kiusaamiseen useina kertoina viikossa osallistui 2% näistä nuorista vuonna 2005 (n=4838), vuonna 2013 tähän osallistui 2% nuorista

(n=3910). Näiden tulosten perusteella sekä kiusattujen että kiusaajien määrä on pysynyt melko tasaisena, joskin hieman vähentyen. (Terveystieteiden tutkimuskeskuksen ja Hyvinvointilaitoksen www-sivut 2014)

Koulukiusaaminen peruskoulun yläluokilla 2000-2007-tutkimuksen tulosten perusteella vuodesta 2000/2001 vuosiin 2006/2007 vähintään kerran viikossa koulukiusaamisen kohteeksi joutuneiden peruskoulun 8. ja 9.luokkien oppilaiden osuus kasvoi 6,5 prosentista 7,6 prosenttiin. Koulukiusaamisen kohteeksi joutuneiden peruskoulun 8. ja 9. luokkien poikien osuus kasvoi 8 prosentista 9,5 prosenttiin ja tytöillä puolestaan 5 prosentista 5,8 prosenttiin. (Opetusministeriö 2008, 13)

Samaisessa tutkimuksessa selvitettiin myös koulukiusaamiseen puuttumista. Tätä kysymystä selvitettiin ainoastaan vuonna 2007. Tähän vastasivat koulukiusaamisessa vähintään kerran viikossa kevätlukukauden aikana mukana olleet joko kiusaajat tai kiusatut. Suurin osa peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista oli vastannut, etteivät koulun aikuiset olleet puuttuneet kiusaamiseen lukuvuoden aikana. Yhdeksännen luokan kiusaavista tai kiusatuista pojista ainoastaan 24% ja tytöistä 21% ilmoitti, että kiusaamiseen oli puututtu lukuvuoden aikana. (Opetusministeriö 2008, 18)

Marttinen ja Peura selvittivät pro gradu-tutkimuksessaan, mitä koulukiusaaminen on opettajien ja oppilaiden mielestä, esiintyykö koulussa kiusaamista, kiusaamiseen puuttumista sekä luokanopettajien keinoja ennaltaehkäistä koulukiusaamisen syntymistä kohdekoulussa. Tutkimuskouluna toimi keskisuomalainen alakoulu, jossa oli käynnissä samanaikaisesti koulukiusaamista ehkäisevä koulutus koulun henkilökunnalle. Tutkimuksen tulosten perusteella keskeiseksi asiaksi kiusaamisen ennaltaehkäisyssä nousivat opettajien haastattelun perusteella avoin vuorovaikutus sekä oppilaiden huomioiminen. Opettajat pitivät myös tärkeänä yhteisen ymmärryksen luomista sekä oppilaiden kanssa laadittuja sääntöjä ja niiden noudattamista. Opettajien haastatteluista nousi esille myös asioista puhuminen niiden oikeilla nimillä esim. kiusaamistapausta käsiteltäessä. (Marttinen & Peura 2010, 2, 33, 55, 58)

Seuraavaksi esitellään kiusaamisen ehkäisyyn suunniteltuja ohjelmia.

4.3.1 KiVa Koulu-ohjelma

KiVa Koulu-ohjelma on Turun yliopistossa kehitetty ja opetusministeriön rahoittama koulukiusaamista ehkäisevä ja vähentävä toimenpidekokonaisuus. KiVa Koulu-ohjelma on vahvasti tutkimustietoon perustuva ohjelma. KiVa Koulu on tarkoitettu käytettäväksi perusopetusta antavissa kouluissa. Sen kehittämistyö etenee asteittain ja ohjelmasta tuotetaan erilliset versiot 1.-3., 4.-6. ja 7.-9.luokille sekä suomen- että ruotsinkielisinä. Ohjelman kehittämiseen osallistuu yli 30 000 oppilasta ympäri Suomea. KiVa Koulua on vakiinnutettu valtakunnallisesti perusopetusta antavien koulujen käyttöön syksystä 2009 alkaen. (Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut 2014)

Koulujen henkilökunnalle tarjotaan tietoa kiusaamisesta sekä siihen puuttumisesta. Koulun kokouspäiviä ja vanhempainiltoja varten kehitetään menetelmiä ja materiaalia, joiden avulla koulu voi arvioida käytäntöjään sekä valmiuttaan ottaa käyttöön KiVan Koulun toimenpiteet. Tarkoituksena on luoda vetovoimainen, nykyaikainen ja kansainvälisesti korkeatasoinen kiusaamisen vastainen interventio-ohjelma. (Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut 2014)

4.3.2 Koulurauha-ohjelma

Koulurauha-ohjelma on Mannerheimin Lastensuojeluliiton, Poliisi- ja Opetushallituksen, Folkhälsanin sekä Suomen vanhempainliiton yhteinen ohjelma. Sen tavoitteena on kouluyhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen. Ohjelman periaatteita ovat oppilaiden osallisuus, yhdessä tekeminen ja yhteisöllisyys. Ohjelman tavoitteena on että jokaisella kouluyhteisön jäsenellä olisi hyvä olla koulussa. (Koulurauhan www-sivut 2014)

Koulurauha-ohjelman tavoitteena on rakentaa fyysisesti, psyykkisesti sekä sosiaalisesti turvallinen koulupäivä ja -vuosi. Oppilaiden osallisuus koulurauhan rakentamiseen on keskeistä ohjelmassa. Ohjelman päämääränä on edistää koulun hyvää ilmapiiriä ja yhteisöllisyyttä. Tavoitteina ovat, ettei kukaan jäisi yksin, ettei

ketään kiusattaisi ja jokainen oppilas voisi tuntea itsensä tärkeäksi ja hyväksytyksi jäseneksi omassa kouluyhteisössä. (Koulurauhan www-sivut 2014)

5 SYRJÄYTYMINEN

Syrjäytymisen käsitettä on pyritty tutkimuksin määrittelemään useaan otteeseen, mutta yleensä on päädytty korostamaan käsitteen monitulkintaisuutta. Tästä seikasta huolimatta tutkijat ovat yksimielisiä siitä, että syrjäytyminen tapahtuu prosessina. Toinen tutkijoiden jakama näkemys syrjäytymisestä on kasautuva huono-osaisuus. Syrjäytymisellä tarkoitetaan sivuun joutumista sosiaalisista suhteista, vaikuttamisesta ja vallan käytöstä, mahdollisuudesta osallistua työhön, kulutukseen ja yhteisölliseen toimintaan. Syrjäytyä voivat niin yksilöt kuin ryhmätkin. Ihmisiä syrjäytetään, kun heidän mielipiteitään ja näkökantojaan ei kuulla tai heidän kansalaisuuttaan ja osallisuuttaan kyseenalaistetaan. (Laine, Hyväri & Vuokila-Oikkonen 2010, 11) Suomessa on puhuttu syrjäytymisestä ja nuorten syrjäytymisestä 1980-luvulta lähtien. Nuorten syrjäytymistä koskeva keskustelu on lisääntynyt viime vuosina. (Notkola ym. 2013, 55)

Vuonna 2010 15-29 vuotiaita syrjäytyneitä nuoria oli noin 51 300 (m=64%, n=36%), joka on n. 5% kaikista tämän ikäisistä nuorista. Työttömiä työnhakijoita syrjäytyneistä nuorista oli 18 800 ja muita työvoiman ulkopuolisia 32 500. Syrjäytyneiksi katsotaan sellaiset työvoiman ja opiskelun ulkopuoliset nuoret, joilla ei ole peruskoulun lisäksi mitään muuta koulutusta. Syrjäytymisen ytimessä on 32 500 nuorta, jotka eivät ole edes rekisteröityneet työttömiksi työnhakijoiksi. Kukaan ei tiedä tarkkaan, keitä he ovat ja mitä he tekevät. Näitä nuoria ei myöskään näy missään tilastoissa. Ensisijainen keino nostaa nuoria takaisin työmarkkinoille ja ehkäistä syrjäytymistä on koulutus. 80% ulkopuolisiksi tai työttömiksi päätyneistä nuorista ei myöhemminkään suorita perusastetta korkeampaa tutkintoa. Mitä kauemmin nuori on syjäytynyt, sitä pienemmällä todennäköisyydellä nuori suorittaa koulutusta. (Myrskylä 2012, 1)

Lähes neljännes syrjäytyneistä nuorista on maahanmuuttajataustaisia. Joka kolmas vieraskielinen kouluttamaton nuori on syrjäytynyt. Kantaväestön kouluttamattomista

nuorista joka kahdeksas on syrjäytynyt. Yleisestä mielikuvasta poiketen nuorten syrjäytyminen on lisääntynyt vain hieman viime vuosina. Syrjäytyneiden nuorten osuus kaikista 15-29-vuotiaista on vaihdellut 90-luvun alun lähemmäs yhdeksästä prosentista nykyiseen viiteen prosenttiin. Vaikka syrjäytyneiden nuorten määrä onkin pysynyt melko tasaisena, tästä huolimatta syrjäytyneet nuoret eivät ole vuodesta toiseen samoja henkilöitä. Seuraavan viiden vuoden kuluessa 60% syrjäytyneistä nuorista siirtyy töihin tai opiskelemaan, mutta 40% pysyy edelleen syrjäytyneenä. (Myrskylä 2012, 1)

Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen syntymäkohortti 1987-tutkimuksessa seurattiin Suomessa 1987 syntyneitä lapsia sikiökaudelta 31.12.2008 asti. Seurannassa oli mukana yhteensä 59 996 lasta. Tutkimusten tulosten perusteella 1987 syntyneiden ikäluokasta noin 11 000:lta (18,7%) puuttui peruskoulun jälkeinen tutkinto vielä viisi vuotta peruskoulun päättymisen jälkeen. Lähes 12 000:lla (20,1%) oli tilastoitu 21 ikävuoteen mennessä psykiatrisen käytön tai käyntejä psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa. Noin 13 600 (22,8%) tästä ikäluokasta oli saanut toimeentulotukea seuranta-aikana. Keskimääräinen toimeentulotukiaika sitä saaneilla oli 10,4 kk. Seuratuista n. 15 000:lla (25,9%) oli merkintöjä rangaistusmääräysrekisterissä tai rikosrekisterissä. 5000:lla (8,8%) oli tilastoitu varsinaisia oikeuslaitoksen tuomioita. Ikäluokasta 1900 (3,2%) oli ollut sijoitettuna kodin ulkopuolelle. (Paananen, Ristikari, Merikukka, Rämö & Gissler 2012, 8,10)

Syrjäytynyt tai syrjäytymisvaarassa oleva odottava äiti on raskaaksi tullessaan usein alttiimpi raskausajan häiriöille (raskausdiabetes, kohonnut verenpaine, stressi), jonka lisäksi hän käyttää todennäköisemmin tupakkaa ja päihteitä. Tämä saattaa vaikuttaa sikiöön tavalla, joka voi kasvattaa syrjäytymisriskiä myöhemmässä elämässä. Esimerkiksi pitkän aikavälin havainnoivissa tutkimuksissa on saatu tuloksia, joiden mukaan sikiöaikaiseen tupakka-altistukseen liittyy huonompi koulumenestys sekä kasvanut ADHD:n, antisosiaalisen käyttäytymisen ja päihteiden väärinkäytön riski. (Reivinen & Vähäkylä 2013, 34-36)

Syrjäytyminen periytyy erittäin voimakkaasti. Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten vanhemmista n. puolet on ulkopuolisia tai työttömiä itsekin. Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten isistä vain noin puolella on

perusasteen koulutus ja 40%:lla ammattikoulututkinto. Äideistä 85%:lla on ainoastaan perusasteen tai keskiasteen koulutus. (Notkola ym. 2013, 14) Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen syntymäkohortti 1987-tutkimusraportissa todetaan ongelmien periytyvän sukupolvelta toiselle. Vanhemman kuolema, sairastuminen, mielenterveyden ongelmat, työttömyys sekä taloudelliset ja terveydelliset ongelmat ovat yhteydessä lasten myöhempään hyvinvointiin ja mielenterveyden ongelmiin. Nämä seikat myös kasvattavat lasten huostaanottojen riskiä. (Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallisen syntymäkohortti 1987-tutkimusaineiston valossa, 38)

5.1 Riskiryhmät ja alueet

Syrjäytyminen mielletään yhteisiä piirteitä jakavien ihmisten tai alueiden ongelmaksi. (Juhila 2006, 55) Sosiaali- ja terveysministeriön köyhyden ja sosiaalisen syrjäytymisen vastaisessa toimintasuunnitelmassa (2003) riskiryhmiksi ovat nimetty pitkäaikais- ja toistuvaistyöttömät, vammaiset ja vajaakuntoiset, epävakaisissa oloissa elävät lapset, maahanmuuttajat, pitkäaikaissairaajat, päihdeongelmaiset, ylivelkaantuneet, asunnottomat, väkivaltaa kohdanneet naiset, rikolliset sekä romaniväestö. Syrjäytymisriskin omaaviksi alueiksi on nimetty suurkaupunkien alueet, joissa on sosiaalisia ongelmia sekä taantuvat maaseutupaikkakunnat. (STM 2013) Syrjäytymisriskiä moninkertaistavat useiden tekijöiden yhdistäminen. Esimerkiksi suurkaupungin ongelmallisella alueella asuva päihdeongelmainen kuuluu moninkertaiseen riskiryhmään. (Juhila 2006, 56)

5.2 Syrjäytymisen ehkäisy ohjelmissa ja hankkeissa

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen julkaisemassa Kansallinen syntymäkohortti 1987-tutkimusraportissa suositellaan, että lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisy aloitettaisiin jo varhain. Erityistä huomiota pitäisi kiinnittää lasten tilanteeseen, mikäli vanhemmilla on ongelmia. (Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallisen syntymäkohortti 1987-tutkimusaineiston valossa, 7) Seuraavaksi esitellään muutamia syrjäytymisen ehkäisyyn luotuja ohjelmia sekä hankkeita.

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelman (2007-2011) keskeisinä painopisteinä olivat lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tukeminen, syrjäytymisen vähentäminen, lasten ja nuorten osallistumisen ja kuulemisen lisääntyminen sekä lasten oikeuksista tiedottaminen. Loppuraportin mukaan nuorten syrjäytymistä ennaltaehkäistiin mm. etsivän nuorisotyön avulla. Myös työpajatoiminnan saavutettavuutta ja perheiden matalan kynnyksen palveluita lisättiin. Politiikkaohjelman seurauksena nuorisolakia (72/2006) uudistettiin 1.1.2011. Lakiuudistuksella vahvistettiin monialaista yhteistyötä nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. (Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut 2014)

Nuorisolain (72/2006) 4§:n mukaan valtioneuvoston tulee hyväksyä joka neljäs vuosi **lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma**. (Finlexin www-sivut 2014). Kehittämisohjelman tavoitteet vuosille 2012-2015 ovat:

- Lasten ja nuorten kasvaminen aktiivisiksi ja yhteisvastuuta kantaviksi nuoriksi
- Lasten ja nuorten tasavertainen osallistuminen kulttuuri-, liikunta- ja vapaa-ajantoimintaan
- Nuorten työllistyminen ja työllistymisasteen paraneminen
- Yhdenvertaisuuden toteutuminen
- Tyttöjen ja poikien tasa-arvoiset oikeudet ja mahdollisuudet
- Nuorten mahdollisuus asua ja elää itsenäisesti
- Kaikilla lapsilla ja nuorilla mahdollisuus saada korkeatasoista koulutusta lähtökohdista riippumatta
- Lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin ylläpito ennaltaehkäisevillä toimilla
- Lasten, nuorten ja perheiden asioiden hoitaminen osaavasti ja hyvässä yhteistyössä

(Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut 2014)

Pääministeri Jyrki Kataisen vuosien 2011-2015 hallitusohjelman yksi kolmesta painopistealueesta on köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäisy. Tätä varten hallitus on käynnistänyt **syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävän poikkihallinnollisen toimenpideohjelman** vuosille 2011-2015. Toimenpideohjelman tavoitteena on vahvistaa eri kansalaisryhmien

yhdenvertaisuutta, vähentää terveyseroja, ehkäistä syrjäytymistä työstä ja työmarkkinoilta, parantaa pienituloisten asemaa, vähentää lasten ja nuorten syrjäytymistä, sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistaminen sekä kansalaisjärjestöjen työn vaikuttavuuden parantaminen. (Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut 2014)

Useissa kunnissa/kaupungeissa on ollut tai on käynnissä lasten ja nuorten syrjäytymistä ehkäiseviä projekteja/hankkeita. Esimerkiksi Satakunnan sairaanhoitopiirissä on käynnissä ”**Pois syrjästä – lasten ja nuorten syrjäytymisen ja ylisukupolvisten ongelmien ehkäiseminen**”-hanke (1.1.2014-31.10.2016). Hankkeen päämääränä on lasten ja nuorten syrjäytymisen ja ylisukupolvisten ongelmien ennaltaehkäisy. Hankkeen myötä lasten ja nuorten ongelmiin pyritään tarttumaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa vaikuttavilla toimintatavoilla. Hankkeessa ovat mukana Eurajoki, Harjavalta, Huittinen, Köyliö, Luvia, Nakkila, Pohjois-Satakunnan peruspalvelu-liikelaitoskuntayhtymä PoSa (Honkajoki, Jämijärvi, Kankaanpää, Karvia, Lavia, Pomarkku, Siikainen), Pori, Rauma, Salo ja Säkyliä. Hankkeen tavoitteita ovat:

- Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden vahvistaminen palveluiden kehittämisessä
- Kohtaamisen ja vuorovaikutuksen kehittäminen asiakkaan ja ammattilaisen välillä
- Palvelutarpeen arvioinnin kehittäminen. Erityisesti lasten, nuorten ja heidän vanhempiansa avuntarpeen tunnistamisen ja palveluohjauksen kehittäminen.
- Sellaisten toimintamallien käyttöön ottaminen ja tarvittaessa myös kehittäminen, joilla pyritään estämään pitkittyneet ja/tai toistuvat koulupoissaolot ja ongelmat
- Menetelmien kehittäminen, joilla pyritään perheiden kokonaisvaltaiseen auttamiseen sekä katkaisemaan ylisukupolviset ongelmat
- Menetelmien käyttöön otto, joilla pyritään tukemaan vakavasti sairaan aikuispotilaan lapsia
- Alaikäisten ehkäisevän päihdetyön koordinointi
- Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen

Tarkoituksena on, että hankkeen päätyttyä siihen osallistuneilla kunnilla on yhtenäiset keinot puuttua ylisukupolvisiin ongelmiin ja organisaatiot osaavat tehdä verkostoitunutta yhteistyötä. (Satakunnan sairaanhoitopiiri 2013, 2)

Turun Vasaramäen koulussa on toiminut syksystä 2013 asti **YsiPlussa-toiminta**, jonka tavoitteena on ehkäistä nuorten syrjäytymistä. YsiPlussa-luokka on tarkoitettu peruskoulun päättäneille nuorille, jotka eivät ole saaneet toisen asteen koulutuspaikkaa tai ovat keskeyttäneet opintonsa. Luokalla annetaan yksilöllistä opetusta niihin aineisiin, joita oppilas tarvitsee esim. lukioon pääsyä varten. Opintojen ohella oppilaita autetaan oman elämän hallinnassa. Tavoitteena on oppilaan minäkuvan vahvistuminen ja sosiaalisten taitojen paraneminen. (Ylen www-sivut 2014)

Suomessa on tarjolla nuorten **työpajatoimintaa** 264 kunnassa ympäri maata. Nuorisolain (72/2006) mukaan kohderyhmänä ovat alle 29-vuotiaat nuoret. Työpajatoiminnan tarkoituksena on tukea nuoren elämäntaitoja, sosiaalista vahvistumista, yhteisöllistä kasvua sekä tekemällä oppimista. (Kuntien www-sivut 2014)

Porissa nuorten työpajatoimintaa on tarjolla Veturitallinkadulla. Nuorten työpaja toimii sosiaalisen työllistämisen yksikkönä Porin kaupungissa. Työpaja tarjoaa työ- tai harjoittelupaikan alle 29-vuotiaille nuorille. Nuorten työpaja ei vaadi nuorilta työkokemusta tai ammattitutkintoa. Pajajakson pituus suunnitellaan jokaisen nuoren kohdalla yksilöllisesti työ- ja yksilövalmentajien kanssa. Pajajakson aikana jokaisella nuorella on tavoitteet, joiden perusteella myös jakson pituutta räätälöidään. Nuorta tuetaan koko jakson ajan tavoitteidensa saavuttamisessa. Porin nuorten työpaja on jaettu seitsemään eri osastoon, joita ovat varaosapankki, kädentaidot, Cafe Nuokkari, rakennusperinne, kuljetus- ja palvelutoiminnot, metalli sekä autohuolto- ja korjaustoiminta. (Porin kaupungin www-sivut 2014)

Etsivän nuorisotyön tarkoituksena on tavoittaa ne nuoret, joilla ei ole opiskelu- tai työpaikkaa tai joilla ei ole tulevaisuudensuunnitelmia. Etsivä nuorisotyö perustuu vapaaehtoisuuteen ja se tarjoaakin apua vain, jos nuori sitä itse haluaa. Etsivän nuorisotyön avulla nuori voi saada tietoa niistä palveluista, joiden avulla hän pääsee eteenpäin elämässään. Tavoitteena on, että nuori saa hallintaotteen omasta elämästään.

Etsivästä nuorisotyöstä säädetään nuorisolaissa (72/2006). Viranomaisilla on oikeus antaa nuoren yhteyshenkilöt kotikunnan etsivälle nuorisotyölle, mikäli viranomaisen katsoo tästä olevan hyötyä nuorelle. Vuonna 2012 oltiin yhteydessä yli 20 000 nuoreen. Etsiviä nuorisotyöntekijöitä on yli 280 kunnassa. (Nuorisotakuun www-sivut 2014)

Porissa etsivää nuorisotyötä tekevät nuorisotyön ammattilaiset. He ovat nuorten käytettävissä niin isoissa kuin pienissäkin ongelmatilanteissa. Kohderyhmänä Porin etsivässä nuorisotyössä ovat 13-29-vuotiaat porilaiset ja Porissa opiskelevat nuoret. Nuori voi ottaa yhteyttä etsivän nuorisotyön ammattilaisiin puhelimitse, sähköpostilla, tekstiviestillä, ET-Porin nettisivujen kautta, Facebookissa tai menemällä tapaamaan työntekijöitä nuorten työpajan 2. kerrokseen Veturitallinkadulle. Halutessaan nuori voi ottaa yhteyttä nimettömänä. Myös nuoren huoltajat tai kaverit voivat hakea tukea nuorelle etsivästä nuorisotyöstä. Etsivä nuorisotyö ottaa nuoreen henkilökohtaisesti yhteyttä saatuaan tämän yhteyshenkilöt ja kertoo nuorelle saatavilla olevista palveluista. (Porin kaupungin www-sivut 2014)

6 VARHAINEN PUUTTUMINEN

Varhaisella puuttumisella tarkoitetaan sitä, että ongelmat havaitaan ja niihin yritetään löytää ratkaisu mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Varhainen puuttuminen ei ole keino tai lääke ratkaista ongelmia sormia napsauttamalla, vaan se on aina prosessi. Prosessin loppuessa oppilaan kanssa toimivalla tulisi olla taitoa ja tietoa tuen antamiseen. Tuki voi olla usean eri asiantuntijan antamaa, kuten terapiaa tai erityisopetusta. Tuki myös vaihtelee. (Huhtanen 2007, 28)

6.1 Varhaisen puuttumisen prosessi

Kouluissa eivät enää toimi ne keinot, jotka riittivät aikaisemmin korjaamaan tai ehkäisemään pulmallisia tilanteita. Keinot ovat kehittyneet ja muotoutuneet ajan vaatimusten mukaisiksi. Ongelmien kirjo voi ulottua oppilaslähtöisistä tekijöistä aina koulun ulkopuoliseen ympäristöön, joten koululla tai opettajilla ei ole mahdollisuutta

ratkaista kaikkia oppilaiden ongelmia. Niihin voidaan kuitenkin puuttua. (Huhtanen 2007, 28)

Varhaisella puuttumisella tarkoitetaan erilaisia keinoja ja tapoja, joilla voidaan tarttua oppilaan käyttäytymiseen, oppimisen pulmiin tai hänen hyvinvointiaan uhkaaviin tekijöihin. Varhainen puuttuminen alkaa havainnoista ja johtaa toimenpiteisiin, joilla autetaan ja tuetaan oppilasta tai kehitetään oppimisympäristöä. Varhainen puuttuminen ei etene tietyn kaavan mukaisesti, jota voisi toteuttaa tilanteessa kuin tilanteessa. Ongelmat saattavat olla pitkittyneitä ja tilanteet monimutkaisia, joten niiden pysäyttämiseen tarvitaan ns. ”kovia otteita”. (Huhtanen 2007, 28-29)

Tarve varhaiseen puuttumiseen ilmenee oppilaan käyttäytymisessä. Alle kouluikäisen lapsen kohdalla puututaan yleensä poikkeavaan käyttäytymiseen, puheeseen sekä hyvinvointiin. Myös kouluikäisten kohdalla poikkeava käytös herättää usein huolen. Ensimmäisjärjestyksessä varhaisen puuttumisen lähtökohdaksi on huoli lapsesta, nuoresta tai ryhmästä. Puuttamalla halutaan estää lasten ja nuorten ongelmien kärjistymisen tai kasautumisen ja näin ollen ehkäistä tai pysäyttää syrjäytyminen. (Huhtanen 2007, 29)

Varhainen puuttuminen on ennalta ehkäisevää ja kuntouttavaa toimintaa, mutta sillä tarkoitetaan myös tapahtumasarjaa, joka käynnistyy, kun oppilaan koulunkäynnissä tai elämänsä aikana havaitaan huolta herättäviä signaaleja. Varhaisen puuttumisen prosessin tavoitteena on löytää ratkaisuja ja tavoitteita oppilaan tilanteeseen, joita kohti kuljetaan. (Huhtanen 2007, 29)

Prosessia tulisi pitää jatkumona, joka kattaa tarvittaessa koko oppilaan koulutuskaaren. Varhaisen puuttumisen voidaan katsoa kattavan kaikki oppilaalle ja oppilaan perheelle suunnatut sosiaaliset, lääketieteelliset, psykologiset ja kasvatukselliset toimenpiteet. Näillä toimenpiteillä pyritään vastaamaan lapsen kehitysviiästyseen tai sen riskiin liittyviin erityistarpeisiin. Varhaista puuttumista ei tule pitää ainoastaan lapsilähtöisiin ongelmiin paneutumisena, vaan ongelmiin puuttuminen koskee myös lapsen perhettä ja kasvu ympäristöä. Lapsen ja perheen ongelmat ovat usein vaikeita ja useiden eri tekijöiden yhteisvaikutusten tulosta. Jotta ongelmat voitaisiin käsitellä tuloksellisesti, edellyttää se eri ammattikuntien osaamista ja paneutumista perheen tilanteeseen. Tästä

syystä varhaiseen puuttumiseen kuuluu useita yhteistyössä toimivia asiantuntijoita. (Huhtanen 2007, 28-29)

Varhaiseen puuttumiseen kuuluvat olennaisesti preventio eli ennalta ehkäisevä toiminta sekä interventio eli korjaava toiminta. Varhaisen puuttumisen toiminnan järjestämisestä säädetään lainsäädännöllisesti. Lainsäädännössä tulee esille ennalta ehkäisevän ja korjaavan toiminnan järjestämisen välttämättömyys. (Huhtanen 2007, 30)

6.2 Toimijat varhaisen puuttumisen prosessissa

Varhaisen puuttumisen prosessi kattaa toiminnan kohteen, vastaanottajan sekä toimijan (oppilas, opettaja, koti, perhe, ympäristö), toiminnan suorittajan (opettaja ja koulu, oppilashuolto, asiantuntija, vanhemmat) sekä toiminnan (opetus, kuntoutus, palvelu). (Huhtanen 2007, 30)

Varhaisen puuttumisen prosessi alkaa useimmiten toiminnan kohteesta, jonka toiminta herättää huomiota ja huolta. Prosessin edetessä myönteisesti toiminnan kohteesta tulee palvelun vastaanottaja ja lopulta toimija. Prosessi kohdistuu useimmiten yksittäiseen oppilaaseen, mutta varhaisen puuttumisen prosessi voi kohdistua sekä laajentua koskemaan koko sosiaalista ympäristöä, jossa oppilas elää. Tällöin ongelmien juuret juontuvat mm. koulu- ja kotiympäristöön sekä toveripiiriin. Toiminnan suorittajana toimii yleensä opettaja, jonka aloitteesta oppilaan ongelma otetaan puheeksi. Varhaisen puuttumisen prosessin edetessä mukaan tulevat myös oppilashuolto, asiantuntijoita sekä mahdollisia ulkopuolisia palveluiden tarjoajia. Oppilas ja oppilaan vanhemmat ovat avainasemassa koko prosessin ajan. Asiat etenevät, jumittuvat tai pysähtyvät usein sen mukaan, miten oppilaan vanhemmat arvioivat tilannetta ja miten he suhtautuvat koulun esittämiin ehdotuksiin. (Huhtanen 2007, 30-31)

7 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, mitä mieltä Välituntikamu-toiminnassa mukana olevien koulujen opettajat ovat Välituntikamu-toiminnasta. Opinnäytetyön tavoitteena on luoda Soteekille pysyvä palvelutuote, jota voidaan tarjota kouluille kiusaamisen ja syrjäytymisen vähentämiseksi sekä yhteisöllisyyden lisäämiseksi.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Minkälaisia hyviä ja/tai huonoja kokemuksia opettajilla on Välituntikamu-toiminnasta?
2. Mitä kehitettävää opettajien mielestä Välituntikamu-toiminnassa on?

8 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan palvelukeskus Soteekki.

8.1 Aineistonkeruumenetelmän valinta

Opinnäytetyöni suoritin kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusmenetelmää käyttäen. Tätä tutkimusmenetelmää käytetään melko yleisesti sosiaali- ja yhteiskuntatieteissä. Keskeisiä piirteitä kvantitatiivisessa tutkimuksessa ovat aiempien tutkimusten johtopäätökset, aikaisemmat teoriat sekä hypoteesien esittäminen. Havaintoaineiston tulee soveltua määrälliseen mittaamiseen. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa määritellään perusjoukko, josta otetaan otos. Lisäksi kerätty aineisto pystytään saattamaan tilastollisesti käsiteltävään muotoon (esim. prosenttitaulukot), jonka avulla pystytään tekemään myös tutkimuksen päätelmät. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 139-140)

Aineistonkeruumenetelmänä tässä tutkimuksessa käytettiin kyselylomaketta. Kysely on keskeinen menetelmä survey-tutkimuksessa. Survey-termi tulee englannista ja tarkoittaa kyselyä, haastattelun sekä havainnon muotoja, joissa aineistoa kerätään

standardoidusti. Tämän lisäksi kohdehenkilöt muodostavat otoksen tai näytteen tietystä perusjoukosta. Kyselytutkimuksen avulla voidaan kerätä laaja tutkimusaineisto. Kyselytutkimuksella on myös omat heikkoutensa. Vastajat eivät välttämättä ole vastanneet kyselyyn vakavasti, vastauksissa saattaa olla epäselvyyksiä, vastaajat eivät ole selvillä kyselyn aiheesta, lomakkeen laatiminen vie aikaa sekä vaatii tutkijalta tietoa ja taitoa. Yksi suurista uhista on vastaamattomuus kyselyyn. (Hirsjärvi ym. 2009, 193,195)

Tässä opinnäytetyössä käytettiin mittarina kyselylomaketta (LIITE 3), joka sisälsi kaksi avointa kysymystä. Kysymykset otettiin opinnäytetyön tutkimuskysymyksistä. Välituntikamu-toiminnassa olevien koulujen opettajilta kysyttiin, minkälaisia hyviä ja/tai huonoja kokemuksia heillä on ollut Välituntikamu-toiminnasta. Lisäksi selvitettiin, mitä kehitettävää Välituntikamu-toiminnassa on heidän mielestään.

9 AINEISTON KERUU JA ANALYSOINTI

Sopimus opinnäytetyön tekemisestä tehtiin Palvelukeskus Soteekin kanssa 6.5.2014. Porissa tutkimuslupa piti anoa hallintopäälliköltä. Tutkimuslupa anottiin 10.4.2014. Tutkimuslupa myönnettiin hallintopäällikön toimesta samana päivänä. Raumalla tutkimuslupaa ei tarvinnut anoa. Opinnäytetyöntekijä oli yhteydessä sähköpostitse sekä Karin koulun rehtoriin että Syvärauman koulun rehtoriin. Molemmat rehtorit antoivat sähköpostitse suostumuksen aineiston keruuseen ja tutkimuksen tekemiseen 14.4.2014. Tutkittavien opettajien määrän opinnäytetyöntekijä sai selville sähköpostitse jokaisen koulun rehtorilta. Opinnäytetyöntekijä vei kyselylomakkeita kouluille seuraavanlaisesti: Cygnaeus 27 kpl, Uusikoivisto 11 kpl, Kyläsaari 12 kpl, Kari 19 kpl ja Syvärauma 7 kpl. Näin ollen kyselylomakkeita vietiin yhteensä 76 kpl.

Opinnäytetyöntekijä vei jokaisen koulun rehtorille henkilökohtaisesti saatekirjeet (LIITE 2), kyselylomakkeet (LIITE 3) sekä suljettavat kuoret, johon vastaukset palautettiin. Vastausaikaa kyselyihin annettiin kolme viikkoa (15.4.-6.5.), jonka jälkeen opinnäytetyöntekijä kävi hakemassa kyselyt jokaisesta koulusta. Kyselylomakkeita palautui 25 kpl, joten vastausprosentiksi saatiin 33 %.

Opinnäytetyön tuloksia kuvataan sanallisesti. Tämän lisäksi selvennetään saatuja tuloksia diagrammin avulla. Vastauksista poimittiin myös muutamia suoria lainauksia, jotta opettajien mielipide välittyisi paremmin selvittämiini tuloksiin.

9.1 Positiiviset kokemukset Välituntikamu-toiminnasta

Ensimmäisessä avoimessa kysymyksessä etsittiin vastausta tutkimuskysymykseen 1 eli opettajien kokemuksia (hyviä ja/tai huonoja) Välituntikamu-toiminnasta. Ensimmäiseksi selvitetään opettajien positiiviset kokemukset Välituntikamu-toiminnasta. Kaikki opettajat olivat vastanneet tähän kysymykseen.

Suurin osa vastaajista (92%) koki Välituntikamu-toiminnan positiiviseksi ja hyödylliseksi palveluksi. Välituntikamujen koettiin olevan aktiivisia, innostavia ja iloisia. Vastauksista kävi myös ilmi, että oppilaat pitivät kovasti välituntikamuista ja odottivat heidän tuloaan koululle. Opettajat kokivat välituntikamujen olevan lisäksi hyviä ”lisäsilmiä” välitunneilla. Kahdella vastaajalla (8%) ei ollut kokemuksia Välituntikamu-toiminnasta.

”Välituntikamut ovat olleet positiivinen kokemus koulussamme. Kamut ovat reippaasti tarttuneet toimeen ja leikittänyt lapsia ilolla.”

”Hienoa, että välitunnilla on ylimääräisiä käsiä, jotka ovat vielä liikuttaneet lapsia erilaisten pelien ja leikkien muodossa. Kokemukset ovat vain myönteisiä, ei huonoa sanottavaa.”

”Oppilaat odottavat yhteisiä leikki- ja pelihetkiä kamujen kanssa ja kyselevät, milloin kamut taas tulevat kouluumme.”

”Opettajan kannalta on myös positiivista, että välitunnilla on lisää valvovia silmiä.”

Muutamasta vastauksesta kävi ilmi, että myös syrjässä olleet ja hiljaisemmat oppilaat lähtivät peleihin/leikkeihin mukaan välituntikamujen innostamana.

”Sellaiset oppilaat lähtivät leikkeihin ja peleihin mukaan, jotka eivät yleensä osallistu välituntipeleihin.”

”Mieleeni on jäänyt erityisesti eräs välituntikamu-pari, jotka kysyivät minulta suoraan, olisiko joku/jotkut oppilaat erityisesti liikunnan/huomion tarpeessa (ja oli!)”

9.2 Negatiiviset kokemukset Välituntikamu-toiminnasta

Suurimalla osalla vastaajista oli ainoastaan positiivista sanottavaa, mutta muutama opettaja (28%) oli lisännyt vastaukseensa myös negatiivisia kokemuksia Välituntikamu-toiminnasta. Ohjaajien vaihtuvuus sekä näkymättömyys koettiin ongelmana. Myös joidenkin välituntikamujen aktiivisuuteen ei oltu tyytyväisiä. Näiden lisäksi parista vastauksesta kävi ilmi, että välituntien väliin jäävä oppitunti koettiin ongelmana, mikäli kyseessä ei ollut liikuntatunti. Välituntikamujen hyödyntäminen varsinaisella oppitunnilla koettiin hankalaksi, koska opettajien pitää suunnitella oppitunnit ennalta, eikä yhteistä suunnittelu-aikaa välituntikamujen kanssa ollut. Tällöin välituntikamujen koettiin olevan ”irrallaan” luokassa, josta opettajien mielestä oli enemmän haittaa kuin hyötyä.

”Oppilastuntemus jää kamutoiminnassa aika vähälle –valvojen vaihtuvuus.”

”Kaikki kamut eivät välttämättä ole yhtä aktiivisia leikittämään oppilaita tai ottamaan kontaktia ja jututtamaan lapsia.”

”Ikävää oli kerran huomata toisen ohjaajan ”poissaolevuus” ja välinpitämätön asenne (mm. poistui kesken, puhui kännykkään...) kun taas toinen ohjaaja sai lapset hienosti mukaansa.”

”Ongelmana on ollut väliin jäävän tunnin hyödyntäminen. On ollut vaikea löytää sopivaa tapaa toteuttaa luokkatoimintaa. Ohjaajat ovat olleet ns. ”irrallaan” luokkatilanteissa.”

9.3 Välituntikamu-toiminnan kehittäminen

Kyselylomakkeen toisessa avoimessa kysymyksessä etsittiin vastausta tutkimuskysymykseen 2 eli opettajien kehitysehdotuksia Välituntikamu-toiminnassa. 24 opettajaa (96%) oli vastannut tähän kysymykseen.

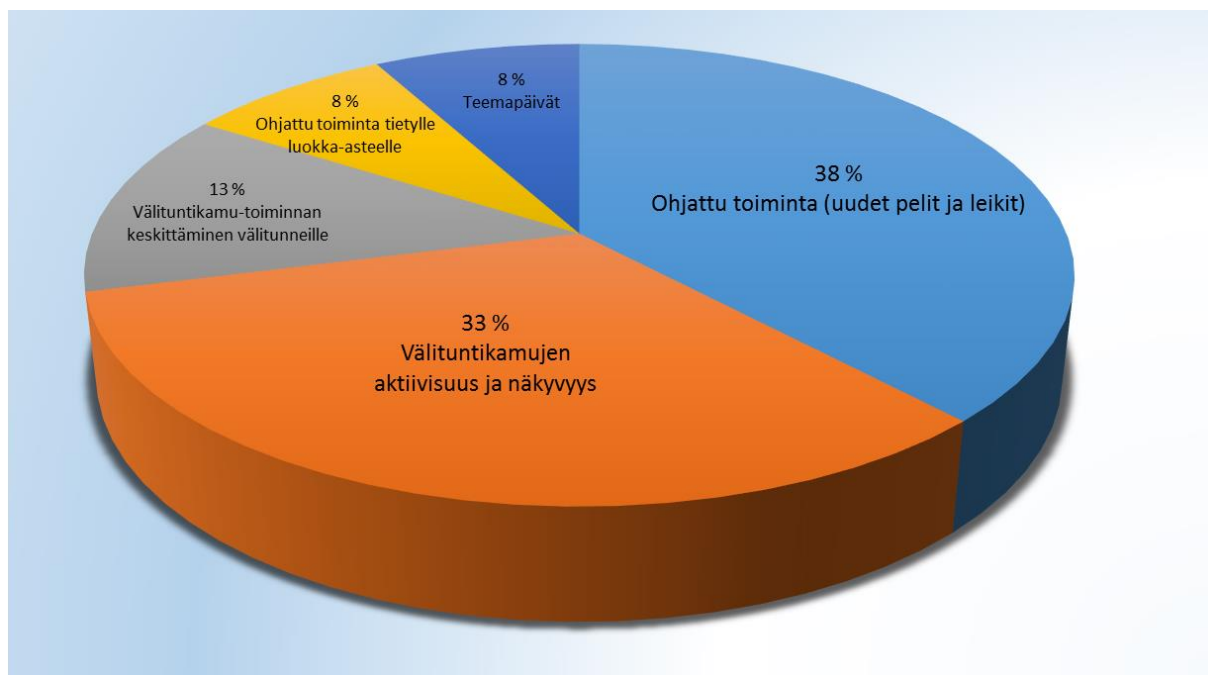
Yhdeksän (38%) opettajaa toivoi enemmän ohjattua toimintaa. Uusien pelien ja leikkien opettaminen/ohjaaminen sekä monipuolistaminen koettiin tärkeänä. Toinen eniten vastauksia (33%) kerännyt kehitysehdotus oli Välituntikamu-toiminnan ohjaajien aktiivisuuden ja näkyvyyden lisääminen. Lisäksi kaksi näistä opettajista toivoi jatkuvuutta samoihin ohjaajiin. 13% opettajista ehdotti, että Välituntikamu-toiminta keskitettäisiin ainoastaan välitunneille tai vaihtoehtoisesti välitunneille ja liikuntatunneille. Kaksi (8%) opettajaa toivoi erilaisia teemapäiviä. Välituntikamu-toiminnan ohjaus sovitusti tietylle luokka-asteelle oli kahden (8%) opettajan kehitysehdotuksena. (Kuvio 1.)

”Varsinkin pienet oppilaat osallistuvat mielellään ohjattuun toimintaan, joten pelejä ja leikkejä voisi olla enemmän.”

”Välituntikamu-liikuttajat voisivat vielä aktiivisemmin houkutella oppilaita mukaan.”

”Rajoittaisin välituntikamujen toiminnan kokonaan välitunneiksi.”

”Jatkuvuus tärkeää → voisi samat tyypit olla muutaman kerran peräkkäin, niin lapset totuisivat heihin ja heidän tapoihinsa.”

Kuvio 1. Opettajien kehitysehdotukset Soteekin tarjoamaan Välituntikamu-toimintaan

10 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Välituntikamu-toiminnassa mukana olevien opettajien kokemuksia (hyviä ja/tai huonoja) Välituntikamu-toiminnasta. Tarkoituksena oli myös selvittää opettajien kehitysehdotuksia Välituntikamu-toimintaan. Tavoitteena on luoda Soteekille pysyvä palvelutuote, jota voidaan tarjota kouluille kiusaamisen ja syrjäytymisen vähentämiseksi sekä yhteisöllisyyden lisäämiseksi.

10.1 Tulosten tarkastelu

Tämän opinnäytetyön ensimmäisenä tutkimusongelmana oli selvittää opettajien hyviä ja/tai huonoja kokemuksia Välituntikamu-toiminnasta. Lähes kaikki tutkimukseen osallistuneet opettajat olivat vastanneet tähän kysymykseen. Ainoastaan kaksi opettajaa ilmoitti, ettei ole osallistunut välituntikamujen kanssa samanaikaisesti

välitunneille. Melkein kaikki vastanneet opettajat olivat antaneet pelkkää positiivista palautetta Välituntikamu-toiminnasta. Etenkin välituntikamujen aktiivisuuteen, innostavuuteen ja iloisuuteen oltiin tyytyväisiä. Muutamat opettajat olivat myös huomanneet, että ennen syrjässä olleet oppilaat olivat päässeet paremmin yhteisiin leikkeihin mukaan välituntikamujen ansiosta. Noin kolmasosa opettajista oli antanut positiivisen palautteen lisäksi myös negatiivista palautetta. Etenkin välituntikamujen näkymättömyyteen ja vaihtuvuuteen sekä joidenkin välituntikamujen aktiivisuuteen ei oltu tyytyväisiä. Tämän lisäksi välituntikamujen mukana oleminen normaalilla oppitunnilla koettiin hankalaksi ja opettajaa työllistäväksi.

Kouluikäisen persoonallisuus kehittyy vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin. Vuorovaikutussuhteet monipuolistuvat ystäväpiirin laajentuessa. Kouluikäiset tuntevat lähes aina voimakasta tarvetta saada opettajan huomio osakseen, koska positiivisten oppimiskokemusten kautta heräävät varsinaiset kognitiiviset motiivit sekä oppimismotiivit. Opettaja on ensimmäisinä kouluvuosina tärkeä auktoriteetti lapselle, koska opettaja antaa käyttäytymismallit, esittää vaatimukset, antaa tehtävät, luo turvallisuutta luokan ilmapiiriin sekä antaa palautetta käyttäytymisestä. (Storvik-Sydänmaa ym. 2012, 65)

Erilaiset pelit voittoineen ja häviöineen kehittävät kouluikäisen itsetuntoa. Leikki tukee ja pitää yllä kouluikäisen kognitiivisia, sosiaalisia ja fyysisiä taitoja. Yhteisten pelisääntöjen laatiminen ja noudattaminen ovat tärkeitä asioita hänelle. Kouluikäinen harrastaa yleensä paljon ja innokkaasti ensimmäisten kouluvuosien aikana. (Storvik-Sydänmaa ym. 2012, 68)

Toisena tutkimusongelmana tässä opinnäytetyössä oli selvittää opettajien kehitysehdotuksia Välituntikamu-toimintaan. Kaikki tutkimuksessa mukana olleet opettajat olivat vastanneet tähän kysymykseen. Erityisesti välituntikamujen aktiivisuuteen ja näkyvyyteen, ohjattuun toimintaan sekä pelien ja leikkien monipuolistamiseen kaivattiin kehitystä. Muutamat opettajat keskittäisivät myös Välituntikamu-toiminnan ainoastaan välitunneille, koska välituntikamujen mukaan ottaminen normaalille oppitunnille koettiin hankalana ja opettajaa työllistävänä. Tämä onkin hyvin mielenkiintoinen kehitysehdotus, koska Välituntikamu-toiminta on nimensä mukaisesti suunnattu välitunneille, ei oppitunneille. Mahdollista on, että

Välituntikamu-toiminnan info on käsitetty väärin koulussa tai kenties koulun kanssa on sovittu erikseen tällaisesta järjestelystä.

Pelastakaa koulukiusattu!-tutkimuksen mukaan koulukiusaamista tapahtuu eniten välitunneilla ja tutkimukseen osallistuneet toivoivatkin enemmän valvontaa välitunneille (Mäntylä ym. 2013, 34). Välituntitoiminnalla voidaan ehkäistä koulukiusaamista.

Vuosina 2004-2007 Turun kouluissa käynnissä ollut Koulut liikkeelle-hankeen tavoitteena oli lasten ja nuorten fyysisen aktiivisuuden lisääminen koulupäivän aikana. Liikunta nähtiin keinona parantaa lasten ja nuorten hyvinvointia sekä koulussa viihtymistä. (Koulut liikkeelle-hankkeen www-sivut 2012). Hankkeen loppuraportin mukaan lasten ja nuorten päivittäinen liikunnallinen aktiivisuus nousi 44 prosentista 49 prosenttiin hankekouluissa. Myös välituntiliikuntaa onnistuttiin aktivoimaan hankkeen aikana. (Koskinen 2014, 10)

MunLiike on liikunta- ja urheiluorganisaatio Valon sekä Coca-Cola Finland Oy:n yhteistyössä suunnittelema liikuntaohjelma yläkouluikäisille. Ohjelman avulla pyritään tuomaan liikettä yläkouluikäisten välitunneille sekä vapaa-aikaan. Tavoitteena on lisätä liikuntaa jopa 90 000 nuoren koulupäiviin ja vapaa-aikaan vuosittain. Kampanja järjestetään ensimmäistä kertaa tänä vuonna ja sillä on vuosittain vaihtuva teema. Tänä vuonna teemana on jalkapallo. Ohjelmaan osallistuu yhteensä 62 koulua eri puolella Suomea. Porissa ohjelmaan osallistuvat Meri-Porin ja Länsi-Porin yläkoulut, Porin suomalaisen yhteislyseon koulu sekä Noormarkun yhtenäiskoulu. (Nurmi 2014, 10)

10.2 Luotettavuus ja eettisyys

Tässä opinnäytetyössä käytettiin kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusmenetelmää, jonka luotettavuuden arvioinnissa voidaan käyttää reliabeliutta sekä validiutta. Reliabeliudella tarkoitetaan mittaustulosten toistettavuutta eli kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Reliabelius pystytään toteamaan monella eri tavalla. Tutkimusta voidaan pitää reliabelina, mikäli esim. kaksi tutkittavaa päätyy samaan

tulokseen. Kvantitatiivisten tutkimusten mittareiden luotettavuuden arviointiin on kehitelty useita erilaisia tilastollisia menettelytapoja. (Hirsjärvi ym. 2009, 231)

Validiudella tarkoitetaan mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on ollut tarkoitus mitata. Mittari tai menetelmä ei välttämättä vastaa niihin kysymyksiin, joita tutkija kuvittelee tutkivansa. Vastajat ovat saattaaneet käsittää kyselylomakkeiden kysymykset eri tavalla kuin tutkija on ajatellut. Mikäli tutkija analysoi saadut tulokset oman ajattelumallinsa mukaan, tuloksia ei voida pitää tosina ja pätevinä. Tällöin mittari aiheuttaa virheitä tuloksiin. (Hirsjärvi ym. 2009, 231-232)

Tässä opinnäytetyössä käytettiin mittarina kyselylomaketta, joka sisälsi kaksi avointa kysymystä. Kyselylomaketta ei testattu ennen varsinaista tutkimusta, joka heikentää tutkimuksen luotettavuutta. Tämän lisäksi tutkimuksen vastausprosentti (33%) jäi melko alhaiseksi, joten tulosten yleistämisessä on oltava tarkkana. Kuitenkin suurin osa opettajista oli vastannut kyselyyn saman tapaisesti, joka puolestaan puhuu tutkimuksen luotettavuuden puolesta.

Opettajille suunnatussa saatekirjeessä kerrottiin, että tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja siihen vastaaminen tapahtui nimettömänä. Näin ollen tutkittavien henkilöllisyys ei paljastunut opinnäytetyöntekijälle. Saatekirjeessä kerrottiin myös tutkimuksen tarkoituksesta ja tavoitteesta. Opinnäytetyöntekijä vei kyselyjen lisäksi suljettavat kuoret jokaiselle koululle, johon kyselyt palautettiin. Lukollinen laatikko olisi parantanut tulosten luotettavuutta sekä eettisyyttä. Tulosten analysoinnin jälkeen kyselylomakkeet poltettiin.

10.3 Opinnäytetyöprosessin arviointi

Saatuani aiheen opinnäytetyöhöni Palvelukeskus Soteekilta se kuulosti heti mielenkiintoiselta. Vaikka koulukiusaaminen ja syrjäytyminen eivät olekaan tänä päivänä juurikaan vähentyneet, ovat ne kuitenkin saaneet paremmin huomiota mediassa ja niiden vähentämiseksi on kehitelty useita hankkeita sekä projekteja. Halusin selvittää, miten Välituntikamu-toiminta on otettu vastaan kouluissa.

Odotin tutkimuksen herättävän kiinnostusta kouluissa, koska kyseessä oli uusi palvelutuote, jolla pyritään vähentämään kiusaamista ja syrjäytymistä kouluissa. Näin ei kuitenkaan kaikkien koulujen kohdalla ollut ja vastausten määrä jäi melko vähäiseksi. Vastausten vähäisyyden syyksi paljastui, etteivät kaikki opettajat olleet osallistuneet välituntivalvontaan välituntikamujen ollessa paikalla. Jotta vastauksia olisi saatu enemmän, olisi ehkä pitänyt antaa enemmän vastausaikaa. Myös opettajien haastattelu olisi ollut yksi mahdollisuus, mutta tällöin opettajat eivät olisi pystyneet osallistumaan tutkimukseen anonyymisti. Vaikka oma aikatauluni opinnäytetyön suhteen oli tiukka, pysyin aikataulussa melko hyvin.

Tätä opinnäytetyötä tehdessäni sain paljon uutta tietoa koulukiusaamisesta, syrjäytymisestä sekä varhaisesta puuttumisesta. Koko opinnäytetyöprosessi on ollut mielenkiintoinen ja muutamia uusia tutkimusaiheitakin heräsi mieleeni. Mielestäni olisi tärkeää selvittää tarkemmin, miten varhainen lapsuus vaikuttaa koulukiusaamiseen ja syrjäytymiseen. Lisäksi tulisi selvittää Välituntikamutoiminnassa mukana olevien koulujen oppilaiden mielipiteitä Välituntikamutoiminnasta, koska he ovat tämän palvelutuotteen kohderyhmänä. Opinnäytetyö luovutetaan Palvelukeskus Soteekin käyttöön, jotta he voivat edelleen kehittää Välituntikamu-toimintaa.

LÄHTEET

E-mielenterveyden www-sivut. 2014. Viitattu 22.4.2014. <http://www.e-mielenterveys.fi>

Hamarus, P. 2008. Koulukiusaaminen – huomaa, puutu, ehkäise. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Hamarus, P. 2012. Haukku haavan tekee. Juva: Bookwell Oy.

Hildén, H. 2013. Koulukiusaaminen : Kuninkaanhaan yläkoulussa vuosina 2008–2012 toteutettujen koulukiusaamiskyselyjen tulosten analysointi ja päätelmät. Viitattu 17.3.2014. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013060513016>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Huhtanen, K. 2007. Kun huoli herää – varhainen puuttuminen koulussa. Juva: WS Bookwell Oy.

Juhila, K. 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Tampere: Vastapaino.

Koskinen, P. 2014. Koulut liikkeelle-hanke ja oppilaiden liikunta. Turun yliopisto. Viitattu 13.5.2014

Koulukiusaaminen peruskoulun yläluokilla 2000-2007. 2008. Helsinki: Opetusministeriö. Opetusministeriön julkaisu 7/2008. Viitattu 24.4.2014. http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2008/Koulukiusaaminen_peruskoulun_ylaluokilla_2000_2007.html?lang=fi

Koulurauhan www-sivut. 2014. Viitattu 17.3.2014. <http://www.koulurauha.fi>

Koulut liikkeelle-hankkeen www-sivut. 2012. Viitattu 12.5.2014. <http://www.koululiikkeelle.fi>

Kuntien www-sivut. 2014. Viitattu 6.4.2014. <http://www.kunnat.net>

Laine, T., Hyväri, S. & Vuokila-Oikkonen, P. 2010. Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveystieteillä. Riika: Livonia Print.

Marttinen, S. & Peura, V. 2010. Koulukiusaamisen ennaltaehkäiseminen osana luokan toimintakulttuuria. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 24.4.2014. <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/23263>

MLL:n www-sivut. 2014. Viitattu 22.4.2014. <http://www.mll.fi>

Myrskylä, P. 2012. Hukassa – keitä ovat syrjäytyneet nuoret?. Elinkeinoelämän Valtuuskunta.

Mäntylä, N., Kivelä, J., Ollila, S. & Perttola, L. 2013. Pelastakaa koulukiusattu!. Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy.

Notkola, V., Pitkänen, S., Tuusa, M., Ala-Kauhaluoma, M., Harkko, J., Korkeamäki, J., Lehtikoinen, T., Lehtoranta, P., Puumalainen, J., Ehrling, L., Hämäläinen, J., Kankaanpää, E., Rimpelä, M. & Vornanen, R. 2013. Nuorten syrjäytyminen – tietoa, toimintaa ja tuloksia? Eduskunnan tarkastusvaliokunta. Julkaisu 1/2013.

Nuorisolaki. 2006. L 27.1.2006/72. Viitattu 6.4.2014. <http://www.finlex.fi>

Nuorisotakuun www-sivut. 2014. Viitattu 6.4.2014. <http://www.nuorisotakuu.fi>

Nurmi, M. 2014. Mikä on sun liike? Satakunnan Kansa 16.5.2014, 10.

Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut. 2014. KiVa Koulu-ohjelma. Viitattu 17.3.2014. <http://www.minedu.fi>

Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut. 2014. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma 2007-2011. Viitattu 6.4.2014. <http://www.minedu.fi>

Paananen, R., Ristikari, T., Merikukka, M., Rämö, A. & Gissler, M. 2012. Lasten ja nuorten hyvinvointi syntymäkohortti 1987-tutkimusaineiston valossa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.

Perusopetuslaki. 1998. L 21.8.1998/628. Viitattu 10.5.2014. <http://www.finlex.fi>

Porin kaupungin www-sivut. 2014. Viitattu 24.4.2014.

Reivinen, J. & Vähäkylä, L. 2013. Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Tallinna: Tallinna Raamatutrükikoja OÜ.

Satakunnan ammattikorkeakoulun www-sivut. Viitattu 17.2.2014. <http://www.samk.fi>

Satakunnan sairaanhoitopiiri. 2013. Pois syrjästä – lasten ja nuorten syrjäytymisen ja ylisukupolvisten ongelmien ehkäiseminen.

Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut. 2014. Viitattu 6.4.2014. <http://www.stm.fi>

Soteekin yleisesite. 2014. Satakunnan ammattikorkeakoulu.

Storvik-Sydänmaa, S., Talvensaari, H., Kaisvuori, T. & Uotila, N. 2012. Lapsen ja nuoren hoitotyö. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

STM. 2013. Köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen vastainen kansallinen toimintasuunnitelma vuosille 2003-2005. Helsinki.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut. 2014. Viitattu 17.3.2014 ja 10.5.2014. <http://www.thl.fi>

Tilastotietoa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. 2012. STM. Viitattu 17.3.2014. <http://www.stm.fi>

Torkkeli, J. 2013. Koulukiusaaminen Winnovan lähihoitajaopiskelijoiden kokemana. AMK-opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Viitattu 17.3.2014. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013112919135>

Turun kaupungin www-sivut. 2014. Viitattu 6.4.2014.

Välituntikamu-toiminnan yleisesite. 2014. Satakunnan ammattikorkeakoulu.

Ylen www-sivut. 2014. Mistä johtuu nuorten syrjäytyminen? Viitattu 6.4.2014. <http://www.yle.fi>

LIITE 1

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

Jenni Raunela
Vapaudenkatu 5 as 31
28100 Pori
jenni.m.raunela@student.samk.fi

10.4.2014

Hallintopäällikkö
Esa Kohtamäki
Porin kaupunki, Kasvatus- ja opetusvirasto
Otavankatu 3
28100 Pori

Opiskelen Satakunnan ammattikorkeakoulussa sosiaali- ja terveysalalla sairaanhoitajaksi. Sain opinnäytetyöni toimeksiannon Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan palvelukeskus Soteekilta, joka tarjoaa tällä hetkellä välituntikamu-toimintaa yhteensä viidessä eri koulussa Porin ja Rauman alueella. Välituntikamu-toiminnan tavoitteena on kiusaamisen sekä syrjäytymisen väheneminen ja lasten yhteisöllisyyden lisääntyminen. Välituntikamut innostavat lapsia peleihin ja leikkeihin. Tarvittaessa he antavat myös keskustelutukea ja turvaa lapsille.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää Välituntikamu-toiminnassa mukana olevien koulujen opettajien kokemuksia Välituntikamu-toiminnasta. Lisäksi tarkoituksena on selvittää opettajien kehitysehdotuksia toiminnasta. Opinnäytetyöni tavoitteena on Välituntikamu-toiminnan kehittäminen paremmin vastaamaan asiakkaan tarpeita. Tavoitteena on myös luoda palvelukeskus Soteekille pysyvä palvelutuote, jota voidaan tarjota kouluille kiusaamisen ja syrjäytymisen vähentämiseksi sekä lasten yhteisöllisyyden lisäämiseksi.

Aineisto kerätään kyselylomakkeella, jossa on kaksi avointa kysymystä Välituntikamu-toiminnassa olevien koulujen opettajilta. Aineisto kerätään huhti- ja toukokuun vaihteessa. Kyselyyn vastataan nimettömänä, lomakkeita käsitellään luottamuksellisesti ja ne hävitetään asianmukaisesti tietojen keräämisen jälkeen. Opinnäytetyöni on tarkoitus valmistua loppukeväästä 2014. Työn valmistuttua se luovutetaan tilaajan käyttöön.

Porissa 10.4.2014

Jenni Raunela

LIITE 2

Arvoisa opettaja!

Opiskelen Satakunnan ammattikorkeakoulussa sosiaali- ja terveystieteiden Tiilimäen kampuksella sairaanhoitajaksi ja opinnäytetyö on osa tutkintoani. Teen opinnäytetyönäni tyytyväisyyskyselyn Välituntikamu-toiminnassa olevien kohdekoulujen opettajille. Opinnäytetyöni toteutetaan yhteistyössä Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden palvelukeskus Soteekin kanssa.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää, millaisia kokemuksia Teillä on Välituntikamu-toiminnasta ja mitä asioita tulisi vielä kehittää. Mielenpito on tärkeä! Kyselyn avulla pyritään kehittämään sosiaali- ja terveystieteiden palvelukeskus Soteekin tarjoamaa Välituntikamu-toimintaa vieläkin paremmin asiakkaiden tarpeita vastaavaksi. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista, mutta vastaamalla voitte vaikuttaa Välituntikamu-toiminnan edelleen kehittämiseen.

Kyselyyn vastataan nimettömänä ja vastauksenne käsitellään luottamuksellisesti. Kyselylomakkeet tullaan hävittämään asianmukaisesti tietojen keräämisen jälkeen.

Mikäli teillä on jotain kysyttävää opinnäytetyöstä tai kyselystä, voitte ottaa minuun yhteyttä.

Vastauksestanne etukäteen kiittäen,

Jenni Raunela

Sairaanhoitajaopiskelija

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Tiilimäen kampus, Pori

jenni.m.raunela@student.samk.fi

Puh: 040-5240584

PORIN KAUPUNKI
Kasvatus- ja opetusvirasto

Päätöspöytäkirja
§ 82/2014

Sivistysjohtaja

Kasvatus- ja opetuslautakunnan toimintasääntö
Tutkimusluvan myöntäminen

Päätöspvm
11.4.2014

ASIA: Tutkimusluvan myöntäminen Raunela Jenni

ESITYS: Jenni Raunela on Satakunnan ammattikorkeakoulun hoitotyön opiskelija. Hän tekee opinnäytetyötä koulunsa omalle yritykselle Soteekille, koskien välituntikamutoimintaa. Sotekki tarjoaa tällä hetkellä kyseistä toimintaa Cygnaeuksen, Kyläsaaren ja Uudenkoiviston kouluille. Jenni Raunela pyytää lupaa tehdä opinnäytetyötään varten kyselyn opettajille, jossa selvitetään heidän kokemuksiaan välituntikamutoiminnasta: mitä hyvää, mitä kehitettävää.

PÄÄTÖS: Myönnän Jenni Raunelalle luvan kyselyn tekemiseen Cygnaeuksen, Kyläsaaren ja Uudenkoiviston koulujen opettajille.

Lupa edellyttää koulujen rehtoreiden ja opettajien suostumusta.

ALLEKIRJOITUS:

Esa Kohtamäki
Vs. sivistysjohtaja

LIITE: Oikaisuvaatimusohje

SAMK / Sopimus opinnäytetyön tekemisestä

Opinnäytetyön tekijä: Jenni Raunela

Opiskelijanumero: 1100037

Aloitusryhmä: HT10P3B

Koulutusohjelma: Hoitotyön koulutusohjelma

Opinnäytetyötä ohjaavan opettajan nimi, sähköposti, puhelinnumero ja osoite:

Tiina Mikkonen-Ojala,
tiina.mikkonen-ojala@samk.fi
044 710 3422

Toimeksiantaja, yhteyshenkilön nimi, sähköposti, puhelinnumero ja osoite:

Heli Lamminen
heli.lamminen@samk.fi
044 710 3461

Opinnäytetyön nimi: *Kokemuksia Väitöntutkimus-toiminnasta*

Työn etenemisaikataulu: Opinnäytetyön on tarkoitus valmistua toukokuussa 2014. Soteekki saa tulokset käyttöönsä viimeistään toukokuun lopulla.

Tarkempi selvitys on sopimuksen liitteenä olevassa hyväksytyssä tutkimus-/projektisuunnitelmassa.

Tätä sopimusta koskevat erimielisyydet pyritään ratkaisemaan ensisijaisesti neuvottelemalla osapuolten kesken. Mikäli asiasta ei päästä sopimukseen, erimielisyydet ratkaistaan Satakunnan käräjäoikeudessa.

Tätä sopimusta on laadittu 3 kappaletta, yksi kullekin osapuolelle.

Olemme lukeneet sopimusehdot (sivu 2) ja hyväksymme ne.

Päiväys:

Toimeksiantajan edustajan allekirjoitus, nimike ja nimen selvennys:

Heli Lamminen Heli Lamminen
Soteekki-vastaava

Osaamisalueen johtajan allekirjoitus ja nimen selvennys:

Eeva-Liisa Moitro
Eeva-Liisa Moitro

Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus:

Pori 6.5.2014

JENNI RAUNELA